

PO OBJAVI PALAMAROVIH UKAZOV

Ne žalite in ne ponižujte našega ljudstva!

Odbornik Lege Nazionale - Zastopnik slovenskih kmetov - Zgodovinska odgovornost Italijanske krščanske demokracije za ravnanje s slovensko manjšino

Odkar so našim ljudem postali znani ukazi, s katerimi je generalni komisar dr. Palamara imenoval predsedništvo »Zbornice za trgovino, industrijo in kmetijstvo« v Trstu, se Slovenci teh krajev od ogorčenja ne morejo še pomiriti. Niti najpreprostejšemu našemu kmetu ali delavcu ne more namreč nikakor v glavo, kako je mogel dr. Palamara iz vodstva najvažnejše gospodarske ustanove našega ozemlja enostavno izločiti vse Slovence, to se pravi ravnati tako, kakor da naš narod sploh ne živi v teh krajih.

Osnovni predpisi demokracije narekujejo, da bi Slovenci morali biti zastopani tako, kakor odgovarja njih številu, v vseh panogah gospodarstva in temu primerno tudi v Trgovinski zbornici. Da se je pa pojavil med nami visok uradnik, ki zanika našemu narodu pravico predstavljati v predsedništvu zbornice celo kmetijstvo, kjer Slovenci od pamtveka gospodarijo, je za naše ljudstvo tako žaljiv in ponižujoč dogodek, da mu je težko najti primere v naši preteklosti. Tako so nas odrivali in prezirali samo še v časih fašizma, to je v najmračnejši dobi naše zgodovine.

Postopek generalnega komisarja Palamara je v toliko bolj žaljiv, ker ni nobeno prenačljeno, temveč prav dobro premišljeno in pretehtano dejanje. Preden je namreč izdal svoje ukaze, je imel dvakrat priliko, da se temeljito porazgovori z zastopniki naših kmetov ter čuje njih želje in pritožbe.

»BOM DOBRO PREŠTUDIRAL«

Potem ko je dr. Palamara vsestransko pretresel predloge, ki so mu jih stavili naši kmetje, jim je obljubil, da bo njihove zahteve »še dobro preštudiral« ter, preden izda ukaze, stopil na vsak način še enkrat z njimi v stik.

Generalni komisar te obljube na žalost ni izpolnil. Ne da bi bil kogarkoli izmed Slovencev še zaslišal, je izvršil imenovanja, ki so tako globoko užalila in razburila našo javnost. In kako naj bi je ne?

Saj se je moralo vendar v duši naših ljudi vse upreti, ko so brali, da je za zastopnika tržaških slovenskih kmetov bil imenovan gorški veleposestnik Italijan dr. Leo Brunner! Mož, ki ne pozna našega jezika in ki nima povrh na Tržaškem niti metra kmečke zemlje.

In kako je smel dr. Palamara imenovati kot predstavnika slovenskih neposrednih obdelovalcev Italijana dr. Evgena Traineja, gospoda, ki zemlje sam sploh ne obdeluje? Nemogoče je, da bi naši kmetje priznali za

svojega zastopnika tujca, s katerim niso nikoli imeli nobenih stikov in ki se ni nikdar niti najmanj brigal za njihove koristi. Kje je bil dr. Traine, ko so zavezniki spreminjali našo kmečko posest v igrišča za svoje častnike in vojake? Kje je bil, ko je Ustanova za industrijsko pristanišče jemala Slovincem s silo zemljišča ter jim zanje nudila sramotno nizke cene? Kdaj je še branil našo kmečko zemljo pred razlastitvami in kolonizacijo?

Nikdar! In tudi ni mogel, ker sedi v glavnem odboru protislovenske raznarodovalne organizacije Lega Nazionale. Samo možgani italijanskega nacionalista si lahko zamislijo, da bi Slovenci mogli mirno sprejeti kot svojega zastopnika moža, ki je obenem odbornik razkričanega in borbenega protislovenskega društva!

Strme se sprašujemo, kdo je mogel dati generalnemu komisarju nesrečni nasvet, naj imenuje dr. Traineja.

KDO JE ODGOVOREN?

Dr. Ivan Palamara je za ukaze, ki jih je podpisal, pravno seve sam odgovoren. Toda v političnem življenju se noben vodilni uradnik ne odloči za tako pomembne ukrepe, ne da bi se prej skrbno posvetoval, kjer treba.

Saj smo videli, da se je dr. Palamara pred objavo ukazov razgovarjal tudi z zastopniki slovenskih kmetov! Toliko bolj se je seveda s predstavniki italijanskimi, posebno pa še vladnih strank. Kaj so mu ti svetovali?

Iz izjav, ki so jih po izvršenem imenova-

nju dali te dni časnikarjem, bi človek moral sklepati, da priznavajo vse tukajšnje italijanske politične skupine brez vsakega pridržka Slovincem pravico, da govore v imenu tržaškega kmetijstva in da jim zato pritče tudi primerno zastopstvo v Trgovinski zbornici.

Nadvse značilno je, da si danes nobena italijanska stranka ne upa odkrito zagovarjati Palamarovega ravnanja s Slovenci in da se v tem vprašanju vse odmikajo od generalnega komisarja. Celotni znani narodni nestrpnosti se pred javnostjo nekako sramujejo, da se je zgodila tako surova in kričeča krivica njih slovenskim sodeželanom, ter celo obljublajo, da bodo pomagali storjeno krivico na kakšen način popraviti.

Edino glavni tajnik Krščanske demokracije prof. R. Romano je v nekoliko zaviti obliki priznal, da je njegova stranka imela besedo pri imenovanju predsedništva Zbornice za trgovino, industrijo in kmetijstvo. Pri tem se je mož tako zelo spozabil, da se je drznil braniti pred javnostjo celo ono Palamarovo imenovanje, ki je vzbudilo v vsakem poštem Slovincu največji odpor in srd, to se pravi imenovanje odbornika zloglasne Lege Nazionale dr. Traineja za predstavnika slovenskih kmetov na našem ozemlju. Prof. Romano trdi, da je to imenovanje »upravičeno«, češ da je dr. Traine »kmetijski strokovnjak«. Kakor da bi tržaški Slovenci bili nekako nazadnjaško afriško pleme, ki komaj čaka, da se jim prikaže kak Traine ter jih izvleče iz njihove gospodarske zaostalosti in zarobljenosti!

Prof. Romano se noče zameriti misinom

Slovenski katoliki teh krajev res nimajo sreče z italijanskimi katoliškimi politiki. Tržaški župan Gianni Bartoli je svoj čas javno označil jezik istrskih Hrvatov za govorico divjega afriškega plemena Mav Mav, prefekt Palutan je izdal odlok, po katerem naj bi slovenski javni napisi v naših vaseh stali pod italijanskimi ter bili tiskani s polovicco manjšimi črkami kot italijanski! Če je to katoliško, potem res ne vemo, kaj je katoliška Cerkev in kaj je Kristusov nauk o enakopravnosti narodov.

Sedaj se je prikazal na pozornici še Redento Romano, ki pravi, da je bilo potrebno izločiti Slovence iz predsedništva tržaške trgovinske zbornice zaradi tega, da bi se preveč ne jezili in hudovali — misini, to je fašisti in njim podobni. Za g. Romana niso torej odločilna načela pravičnosti in demokracije, temveč ozir do fašistov!

Hujše obsodbe tukajšnje Italijanske kršč. demokracije ni mogel nihče tako jasno in uničevalno izreči kakor njen lastni glavni tajnik gospod profesor Redento Romano! Zanj odnosi do tržaških Slovencev niso predpisani po nespremenljivih načelih katoliške morale, temveč se morajo ravnati po ozirih na tukajšnje misine, to je po občutljivosti najbolj zagriženih narodnih nestrpnostev v naših krajih.

KJE JE IZHOD?

Izhod iz današnjega nevdržnega položaja je lahko samo v tem, da generalni komisar storjeno krivico popravi. Sedaj skušajo Slovence tolažiti z obljubo, da jih bodo imenovali v razne komisije zbornice, češ da bo težje vsega dela že tako v teh komisijah.

NOVICE Z VSEGA SVETA

PADEC FRANCOSKE VLADE

Predvčerajšnjim je francoski parlament izrekel vladi gospoda Faure nezaupnico. Za Faure je glasovalo 218 poslancev, proti pa 318. Ko so prebrali izid glasovanja, je Faure vtaknil listnico pod pazduho in zapustil zbornico. Šel je na posvetovanje k predsedniku republike Cotyju, s katerim se je zelo dolgo razgovarjal.

Faure je nato s pooblastilom poglavarja države razpustil parlament in razpisal nove volitve.

V zadnji 6-letni zakonodajni dobi je imela Francija nič manj ko 7 vlad. To neprestano menjavanje vlad je rakava rana v življenju francoskega naroda.

GOSPODARSTVO JUGOSLAVIJE

Na dan republike je imel Tito v Beogradu govor, v katerem je precej ostro kritiziral napake, ki so jih jugoslovanski voditelji zagrešili v gospodarstvu. Preveč denarja so trošili za težko industrijo, a zanemarjali pri tem ostala področja, v prvi vrsti kmetijstvo. Gospodarski razvoj je bil prenačrtan in neorganski, načrti so bili nepopolni in nadzorstvo slabo. Ljudski denar so pogosto zamejavali za nepotrebni luksuz.

Uspehi, ki jih je Jugoslavija dosegla v industriji, niso torej, kakor priznava Tito, v nobenem razmerju z ogromnimi žrtvami, ki jih je moralo prenašati prebivalstvo. To je vzrok, zakaj so v Beogradu sklenili uvesti v državi novo gospodarsko politiko.

KORISTEN SESTANEK

V ponedeljek se je mudil v Trstu socialno-demokratski poslanec Ceccherini, ki se je sestel tudi s predstavniki naših šolnikov ter razpravljaj z njimi o težavah slovenskega šolstva. Kot somišljenik prosvetnega ministra P. Rossija je lahko sporočil, da je osnutek zakona o slovenskih šolah že izdelan. V njem da je minister upošteval londonski sporazum z dne 5. oktobra 1954 in njegov Posebni statut.

Poslanec Ceccherini je obljubil, da se bo pri rimski vladi zavzel za one slovenske šolnike, bivše nameščence ZVU, katerim delajo tukajšnja oblastva krivico, ker ne ravnajo z njimi enako kakor z njih italijanskimi tovariši. Gospod poslanec je pokazal veliko razumevanje za nas Slovence in naredil zelo dober vtis na svoje sobesednike.

RUSKA BOMBA

Vtem ko se med vzhodom in zahodom nadaljuje razprava o nujni potrebi splošnega pomirjenja, se je v Sovjetski zvezi razpočila vodikova bomba, o kateri je Hruščev izjavil, da je njena moč enaka sili enega milijona ton dinamita.

Amerikanci so takoj odvrnili, da je že njihova vodikova bomba iz leta 1954 bila neprimerno močnejša od današnje sovjetske. Bomba, ki so jo tedaj razstrelili na Bikinskem otočju v Tihem oceanu, je imela silo 14 do 17 milijonov ton dinamita; bila je torej 14- do 17-krat močnejša od sedanje ruske.

Da je Amerika v atomskem orožju mnogo bolj napredovala kot Rusija, se vidi že po tem, da so Sovjeti izvršili doslej 14 atomskih poskusov, Amerika pa že 65.

Kljub temu je pa današnja ruska bomba naravnost grozotno orožje. Nekateri angleški učenjaki so izjavili, da je najnovejša sovjetska vodikova bomba razvila okoli 500 kg smrtonosnega pepela, s katerim bi mogli uničiti vsako življenje na površini približno 250 tisoč kvadratnih kilometrov, to se pravi na ozemlju, enako obsežnem kot Velika Britanija. Bomba, ki je padla med vojno na Hirošimo, je imela le 1 kg takega pepela, a je usmrtila z njim nad 100 tisoč ljudi.

Radioaktivni prah se je po sedanji eksploziji v Sibiriji pojavil ne samo nad Japonsko, ampak tudi nad Anglijo, a k sreči ni še škodoval ljudem.

Iz vsega tega se vsekakor vidi, kako lepe reči bi čakali, če bi šlo za res ter bi izbruhnila med velesilami nova svetovna vojna.

STAVKA PROFESORJEV

Dne 1., 2. in 3. decembra bodo stavkali profesorji vseh srednjih šol v Italiji, da bi dali s tem poudarka svojim zahtevam po povišanju plač in zboljšanju svojega pravnega položaja. Njihovi slovenski stanovski tovariši na Tržaškem so sklenili, da se stavki pridružijo, toda pri tej priliki so poudarili nujno potrebno, da rimska vlada končno reši tudi vprašanje slovenskega šolstva v naših krajih. Država naj izda že davno obljubljeni zakon o slovenskih šolah ter naj popravi krivice, ki so se posebno v letu 1955-56 zgodile našim učiteljem in profesorjem.

SPET POTUJETA

Predsednik sovjetske vlade Bulganin in Nikita Hruščev sta zopet na potu. Tokrat sta v spremstvu več ko sto stražnikov in uradnikov šla v Indijo pridobivati za Sovjetsko zvezo prijateljstvo ondotnih azijskih množic. Da bi jih bolj privezala nase, sta ponudila Indijcem v najrazličnejših oblikah tudi gospodarsko pomoč, ki bo seveda dobrodošla.

Hruščev je imel na potovanju po Indiji tudi razne govore, v katerih je precej ostro napadal Angleže, tako da so ga ti javno zavrnil in nastalo je diplomatsko prerekanje med Londonom in Moskvo. Spor še traja.

GOSPA JACOVAZZI

V južnoitalijanskem mestu Salerno je 38-letna ribiška žena Jacovazzi imela pretekli teden dvojčka. Dogodek so prebivalci v četrti praznovali zelo slovesno, ker je vrla gospa Jacovazzi s tem povila že 19. sina, od katerih jih živi 14.

AVTOMOBILSKE NEZGODE

Številke govore, da se največ prometnih nesreč na svetu dogodi v Italiji in Nemčiji. Na tisoč avtomobilov pride vsako leto 5, oziroma 4 mrtvi. Italiji in Nemčiji sledita Švica in Francija. Najmanj smrtnih nezgod se pripeti v Veliki Britaniji in Združenih državah, kjer pride na isto število avtomobilov šestkrat manj mrtvih ko v Italiji, čeprav je Amerika dežela največjega cestnega prometa.

SVEŽ KRUH

Da bi se kruh ohranil vsaj 5 dni svež, ga v večjih mestih Amerike prodajajo samo v zavojih iz celofana ali papirja iz parafina. Pred kratkim so Amerikanci tudi tu uvedli

novotarijo: kruh zavijajo sedaj v tenke vreče iz aluminija, v katerih ostane pecivo do 12 dni sveže.

KONEC POHUJŠANJA

Da rimski parlament cele tedne ne more izvoliti ustavnih sodnikov, kakor predpisuje zakon, je vzbujalo po vsej Italiji zelo hudo kri. Tak parlament, kjer se le kregajo in se nikoli ne morejo zediniti — so se jezili ljudje — ni vreden piškavega oreha! Samo po sebi se razume, da je bilo tako ljudsko mnenje le v škodo ugledu demokracije. Zato so se vsi demokrati globoko oddahnili, ko so zvedeli, da je parlament včeraj končno izvolil sodnike.

STURZO-GRONCHI-LAPIRA

Ustanovitelj nekdanje Italijanske ljudske stranke senator in duhovnik Don Luigi Sturzo je vložil te dni na načelnika vlade interpelacijo, ki je dvignila velikanski prah po vsej državi. V njej sprašuje Segnija, kaj misli ukreniti, da se v javnosti prepreči vtis, kot da se predsednik republike Gronchi vtičuje v zadeve, ki se tičejo parlamenta in vlade, a ne njega. Sturzo je mislil pri tem na to, da je Gronchi pred kratkim sprejel najvažnejše diplomatske zastopnike Italije v inozemstvu in na novo imenovane prefekte ter jim v posebnih govorih priporočal, kaj in kako naj delujejo. S takim ravnanjem je Gronchi po Sturzovem mnenju posegel v pravice vlade.

In res se predsednik Gronchi v eni točki bistveno razlikuje od svojih predhodnikov. On sodi, da ga ljudski zastopniki niso izvolili za poglavarja države le zato, da podpisuje odloke in zakone ter nastopa pri raznih ceremonijah, temveč predvsem zato, da odločno štiti tudi pravice, ki jih ustava jamči delovnemu ljudstvu. Po Gronchiju je to njegova dolžnost, po Sturzu pa zloraba predsedniške oblasti.

Sloviti župan mesta Florence La Pira se je v sporu postavil z vso odločnostjo na stran Gronchija. V posebni brzojavki mu je izrazil globoko hvalečnost za plemeniti govor prefektom ter ga pozval, naj vztraja na začeti poti. Revni sloji — je poudaril — vidijo v Gronchiju zanesljivega poroka in branitelja »svojih človeških in krščanskih teženj«.

GORE CVETJA

Iz Indije poročajo, da je Bulganina in Hruščeva čakal v Delhiju en milijon radovednežev, ki so se pripeljali v prestolnico na slonih, velblodih in volovskih vozovih ter potrpežljivo stali v 20 kilometrov dolgem špalirju. V Delhiju so tisti dan prodali 40 stotov cvetja. Sprejem je stal Nehruja baje 750 milijonov lir, toda opazovalci trde, da se bo ta strošek prav gotovo izplačal. Ameriški poslaniški bo namreč poročal svoji vladi o uspehih sovjetskih državnikov ter predlagal, naj Amerika nujno poveča gospodarsko pomoč Indiji.

ZAPESTNA BUDILKA

V Ameriki so začeli prodajati nove vrste uro, ki stane 37.000 lir. Njena posebnost je v tem, da zbudi, ne da bi jo tudi drugi slišali. Ob določenem času se v njej sproži vzmet, da se začne vsa ura tresti in udarjati z malim kladivom po tvojem zapestju. Udarci so tako močni, da zbude tudi najhujšega zaspanca, a se nič ne slišijo. Budilka te lahko tudi opozori, kdaj moraš zaključiti svoj govor.

NOVICE

ARABSKI BEGUNCI

Judovska država Izrael se je globoko oso- vražila v vsem arabskem svetu tudi zaradi svoje brezobzirne politike do arabskih beguncev. Ko so bili Židje pred nekaj leti v vojni z Egiptom, so izkoristili priliko ter izgnali iz dežele približno 1 milijon domačega mohamedanskega prebivalstva. Ti begunci se od tedaj klatijo po svetu in živijo ob podporah Združenih narodov po bednih barakah.

Arabske države zahtevajo od Izraela, naj dovolji beguncem, da se vrnejo domov, toda Judje nočejo o tem nič slišati. Njihovo kri- vično trmo mora vsak pošten človek obs- jati.

STRELOVOD BERIA

Sovjetski radio je javil, da so v Tiflisu u- strelili 6 visokih komunističnih osebnosti, češ da so bile v zvezi z bivšim vsemogočnim poglavarjem sovjetske tajne policije Berio. Ta Beria, ki so ga l. 1953 obsodili na smrt, je bil res tič: on je kriv, da so Jugoslovane vrgli iz kominforma, on je vodil za nos ne- dolžnega Stalina, revčka Molotova, lahkov- nega Hruščeva, sirote Bulganina itd. On je tudi kriv, da so sedaj ustrelili onih šest v Tiflisu, in bogvedi, kaj bo prišlo še v bodo- če na dan. Zares dober streljavec — ta Be- ria. In pri tem mora še lepo molčati, ker le- ži že dve leti pod zemljo.

NAJMANJŠA OBČINA V ITALIJI

Nahaja se visoko v hribih v Valsesia in se imenuje Carcoforo. Šteje 80 prebivalcev, ki se skoro vsi pišejo Bertolini. V vasi ni niti pošte niti orožnikov niti gostilne; le ena tr- govina. Precej premožni občani se boje sa- mo tega, da bi jih začeli nadlegovati s svo- jimi obiski kaki letoviščarji. Zato drže ce- ste namenoma v slabem stanju.

NOVA BOLEZEN

V Angliji se je posebno med šolsko mla- dino pojavila nova bolezen. Bolnika se loti splošna slabost in omotica in v grlu ga popa- dejo bolečine. Bolezen traja kvečjemu 4 dni in ni nevarna, pač pa nalezljiva. Zaradi nje so morali zapreti precej šol.

Upajmo, da se bolezen, ki ji ne poznajo niti izvora niti imena, ne razširi v naše kra- je.

OLJE

Zadnji teden so se gospodinje po vsej dr- žavi precej preplašile, ker je olivno olje po- skočilo od prvotnih 350 ali 400 lir kar na 750 za liter. Nastal je strah, da je to prvi znak splošne draginje.

V resnici je pa šlo samo za trenutno špe- kulacijo veletrgovcev, ki so poskrili blago. Po znanem pravilu, da čim manj je blaga, tem dražje je, so cene na mah poskočile. Zdaj pa je posegla vmes država ter vrgla na trg 300 tisoč stotov olja. Cene bodo gotovo padle.

TUJSKI PROMET

Do meseca septembra je letos obiskalo I- talijo nad 9 milijonov tujcev, ki so prinesli v deželo precej denarja. Med potniki je še vedno največ Nemcev, že od nekdanj zaljub- ljenih v »deželo, kjer cveto pomaranče«. Le- tos jih je prišlo v Italijo 1 milijon 400 tisoč.

OBSEDNO STANJE

Ker se v Braziliji razni politiki in čast- niki še zmeraj upirajo novo izvoljenemu »levičarskemu« predsedniku republike Ku- bičku ter bi najraje s silo preprečili, da ko- nec januarja nastopi svojo službo, je parla- ment sklenil razglasiti po vsej Braziliji ob- sedno stanje. Skrb za red in mir preide za- časno v roke vojaštva.

»ŽEGNANA VODA«

Tako imenujejo pri nas ljudska usta žga- nje. Nekoliko drugačno ime si je pa izmi- slil tisti Francoz, ki so ga pred nekaj dnevi zgrabili na meji belgijski cariniki. V kovč- kih je nosil 40 steklenic z nalepljenim na- pisom »Lurška voda«. Ko so eno odprli, je iz nje zadišal zelo močan francoski konjak.

STARO VINO

Muzej nemškega mesta Speier je pred dnevi obogatel z redko znamenitostjo. Ne- daleč od mesta so odkrili grob rimskega vo- jaka, v katerega so tovariši umrlega bili po- ložili hrano in posodo vina, da bi krepilo dušo pokojnika na dolgi poti v onostran- stvo. Vrh vina so nalili nekoliko olja in po- sodo zapečatili.

Ko so vestni nemški kemiki te dni vino preiskali, so dognali, da je ostalo 2000 let nepokvarjeno. Stari Rimljani so morali i- meti zares sijajna vina, ki niso potrebovala naših bisulfitov.

»TETE« IN »STRICI«

L. 1920 je bilo v Veliki Britaniji med 32 milijoni prebivalcev kar 2 milijona več žensk kakor moških. »Tete« je bilo torej, ko- likor si jih hotel. Od tedaj so se začele raz- mere spreminjati in število moških narašča- ti. Izračunali so, da bo l. 1984 pol milijona več Angležev kot Angležinj. Nekdanja de- žela »tete« se bo razvila v deželo »stricev«.

TRGOVCEM NESE

Zadnje zborovanje v Ženevi se ni končalo dobro, saj so državniki šli domov nezado- voljni. Od »politike smehljajev«, ki so jo uvedli sovjetski voditelji, imajo, kakor se zdi, dobiček le trgovci: angleški minister za trgovino je namreč pretekli teden izjavil, da je Velika Britanija prodala v prvih 10 me- secih letošnjega leta Sovjetski Rusiji deset- krat več strojev kakor lani.

BODO SAMI PISKALI

Kakor se po naših vaseh ponašajo s svojo godbo ali »bando«, tako so Škoti silno po- nosni na svoja društva piskačev na meh. Za- nimivo je, da so ženskam prepovedali vstop v ta društva. Predsednik zveze mehačev je te dni pojasnil, da je že dovolj, če žene do- ma pihajo, piskajo in brundajo.

ZDRUŽENI NARODI

Čeprav se je sestanek med zunanjimi mi- nistri Sovjetske zveze in zapadnih velesil v Ženevi končal brez uspeha, se je zdelo, da se bodo komunisti s svojimi nasprotniki vsaj v eni točki sporazumeli: sprejeli da bodo sporazumno v Organizacijo združenih naro- dov vse države, ki so prosile za članstvo. V. poštevi prihaja 18 držav in med njimi tudi Italija. Težave je delala le Amerika, ker je bila nasprotna, da se med Združene narode sprejme tudi komunistična republika Zuna- nja Mongolija, češ da to ni samostojna dr- žava, temveč le privesek Moskve.

Sovjetska zveza je nato zagrozila, da bo glasovala proti sprejemu vseh ostalih držav, če ostane Amerika nasprotna Zunanji Mon- goliji. Tako je nastala nevarnost, da važne države kot Italija, Nemčija, Japonska in druge spet ne stopijo v Organizacijo združe- nih narodov. Vendar se je spretnosti diplo- matov že skoro posrečilo izgladiti tudi ta spor med Ameriko in Rusijo, ko se je na- enkrat oglašil Čang Kaj Sek, ki še vedno za- stopa vso Kitajsko v Varnostnem svetu, ter izjavil, da bo vložil veto zoper sprejem Zu- nanje Mongolije.

S tem je prevrgel vse načrte velesil ter o- grozil njih sporazum.

ANGLEŠKI VELEPOSLANIK V TRSTU

V torek popoldne je dospel na uradni o- bisk v Trst angleški veleposlanik v Rimu g. Ashley Clarke. Visokega gosta so sprejeli razni tržaški oblastniki. Danes je odpotoval v Gorico in Videm.

Njegov obisk je imel, kakor se zdi, namen zboljšati sovražno ozračje, ki je zaradi zna- nih protiangleških demonstracij doslej vla- dalo med tukajšnjimi nacionalističnimi kro- gi in Angleži.

ENAKOST Z MATIČNIM NARODOM

Avstrijski notranji minister Helmer je pretekli teden predlagal dunajski vladi, naj podaljša do 31. decembra 1956 veljavnost zakonskega določila, po katerem se v Av- striji živeči južni Tirolci in prebivalci Ka- nalske doline v vsakem pogledu izenačuje- jo avstrijskim državljanom. To se pravi, da se južnim Tirolcem in Kanalcem priznavajo iste pravice kot Avstrijcem, čeprav so itali- janski in avstrijski državljanji.

Da je tak zakon veljal tudi v stari Jugo- slaviji, bi našim ljudem, ki so morali bežati pred fašizmom čez mejo, ne bilo tedaj po- trebno prositi za jugoslovansko državljan- stvo, če so hoteli priti do službe in kruha. Danes bi še vedno bili laški državljanji in prihranjenih bi jim bilo nešteto težav in sit- nosti.

Ne žalite in ne ponižujte našega ljudstva!

Nadaljevanje s 1. strani

Samo po sebi se razume, da je treba v vse odseke in odbore zbornice imenovati tudi Slovence, ker je pravično, da sede povsod zastopniki obeh tu živečih narodov.

Odkritosrečno pa moramo izjaviti, da se Slovenci s tako rešitvijo ne moremo povsem zadovoljiti. Naša prisotnost v komisijah je umestna in koristna, vendar našemu narodu pritiče poleg tega tudi nesporna pravica, da

ima svoje predstavnike tudi v samem pred- sedništvu Zbornice za trgovino, industrijo in kmetijstvo.

Generalni komisar tej naši pravični zah- tevi lahko takoj ugodí. Zadostuje, da izda dopolnilni ukaz, s katerim imenuje Sloven- ce v predsedništvo. Vse dotlej, dokler se to ne zgodi, bodo Slovenci lahko opravičeno ir- dčili, da na tej zemlji niso enakopravni z Italijani.

Dopisi s Tržaškega

SV. KRIŽ

Kdor gre iz Sv. Križa proti Nabrežini, bo na levi strani ceste kaj lahko opazil tablo z napisom: »Opera assistenzia ai profughi giuliani e dalmati — Fabbricato sociale e negozi« itd. (Ustanova za pomoč julijskim in dalmatinskim beguncem — Socialno poslopje in trgovine). Za tablo pa stoje skoraj že dograjena poslopja. Če vprašate bližnje, komu so zgradbe namenjene, ti bodo pojasnili, da bo vse to služilo istrskim beguncem. V nove stavbe bodo namestili trgovino, kavarno in tu bodo imele sedež razne kulturne organizacije; govore tudi o kinodvorani in telovadnici.

Da ne bo nesporazumov, naj še enkrat poudarimo, da nimamo ničesar proti ljudem, ki so iz katerega koli vzroka zapustili domača ognjišča, ker bi se nas to pravzaprav ne smelo tikati. To vprašanje smo prisiljeni obravnavati le zato, ker so begunci naselili v naši vasi z določenim raznarodovalnim namenom.

Pri nas je nastanjenih okrog 100 družin istrskih begunccev; približno 50 jih stanuje v že dograjenih stavbah, medtem ko ostali bivajo v barakah. Slednji se v lesenih zgradbah prav gotovo ne počutijo dobro, zlasti v sedanjem zimskem času. Zato jih mi prav iskreno pomilujemo.

Ker pa vsi poznamo težko gospodarsko stanje Trsta in okolice in ker vsi vidimo, kako domačini v čedalje večjem številu odhajajo v daljno Avstralijo, ne moremo razumeti, zakaj oblastva begunce tu zaustavlja. Saj so državi le v breme, ker povečini žive od podpor. Kdor izmed njih dela, odvzema kruh domačinom, ki tu žive nad tisoč let.

Ali bi ne bilo bolje, če bi država begunce naselila v druge pokrajine, kjer bi s svojo iznajdljivostjo lahko mnogo doprinesli k dvigu življenjske ravni dotičnih krajev? Zdi se nam, da tu po nepotrebnem spijo neke sile, ki bi lahko proizvajale.

Kar se pa tiče novih gostinskih in sličnih prostorov, naj poudarimo, da je trgovin in gostiln v naši vasi dovolj in je zato vsak nov obrat le v škodo domačim obrtnikom.

O ostalih prostorih pa menimo, da bi bilo prav, če bi jih gradili drugje, ne pa tu, kjer bodo služili le raznarodovanju vasi.

Zato ne moremo drugače, kot da to živahnost gradbeno dejavnost ostro obsojamo.

DOLINA

Pretekli teden je bila v Dolini redna seja občinskega sveta. Svetovalci so v glavnem razpravljali o predlogu za prihodnji gospodarski načrt ter po daljšem proučevanju sklenili predlagati za 372 milijonov lir javnih del.

Predlog občinskega sveta vsebuje v glavnem naslednja dela: gradnjo treh stanovanjskih hiš (48 milijonov), novo poslopje za zdravniško ambulanto, za poštni ter srenjski urad v Borštu in Boljuncu (16 milijonov), občinsko klavnico v Dolini (15 milijonov), razširitev ceste iz Boljunca proti Glinščici (16 milijonov), preureditev ceste iz Boršta na Zabreški grad (9 milijonov), nova cesta od Kremenke do Sv. Roka (8 milijonov), preureditev ceste od Oreha v Mač-

kovlje (20 milijonov), asfaltiranje ceste iz Doline do cerkvice sv. Martina (27 milijonov), novo cesto s Peska do železniške postaje v Dragi, asfaltiranje ceste od Bard v Riečanje, novo cerkev za Domjo in Sv. M. M. Spodnjo (20 milijonov), obnovitev starodavne cerkvice sv. Roka (5 milijonov), gradnjo vodne shrambe na Jezeru in druga vodovodna dela (12 milijonov).

Kakor vidimo, je naša občina letos izdelala bogat in obširen načrt javnih del. Bog daj, da bi ga oblastva odobrila.

Svetovalci so tudi sklenili vzeti v najem nove prostore za zdravniško ambulanto v Borštu. Najemnina in oskrba stane 5 tisoč lir na mesec.

SESLJAN

V noči med nedeljo in ponedeljkom se je na naši cesti, in sicer pred hotelom Grmada, zgodila prometna nesreča, ki pa hvala Bogu ni imela resnejših posledic. Neki avtomobil iz Tržiča je povozil znanega čevljarja iz Devina g. Josipa Pecikarja, ki se je tedaj na motornem vozilu vračal z obiska sorodnikov v Tomaju na Krasu.

Ponesrečenca so brž odpeljali v tržiško bolnico, kjer so mu ugotovili lažje rane na glavi in nogi ter razne praske po ostalem telesu.

Uglednemu g. Josipu želimo, da čimprej okreva. Topla voščila za čimprejšnje ozdravljenje izreka svojemu zvestemu naročniku tudi uredništvo Novega lista.

OPČINE

Pretekli teden je po daljši boleznini preminila 82-letna domačinka Antonija Hrovatin. Pokopali smo jo v četrtek. Pogreba se je udeležilo veliko število Opencev, ki so tako pokazali, kako je bila blaga pokojnica pri vseh cenjena in priljubljena.

Naj v miru počiva! Sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

CEROVLJE

Prekinjena cesta v Sosljan je še vedno v središču zanimanja vseh tukajšnjih prebivalcev, ki nestrpnost čakajo, da bi jim dospela odrešilna vest: gradnja mosta čez avtocesto.

Nekateri te dni trde, da je ravnatelj za javna dela obljubil našemu županu, da se bo to za nas življenjsko vprašanje rešilo, kakor zahtevajo zdrava pamet in gospodarske koristi domačinov. Iz tega bi morali upravičeno sklepati, da se bo prepotrebni most zgradil.

Najnovejša vest pa je, da se gradnji mosta še vedno upira vodstvo državnih cest (ANAS). Dobro bi bilo, če bi naša občinska uprava spregovorila jasnejšo besedo, da bi se ljudje znali ravnati in sami ukrenili, kar je še potrebno.

MILJE

Te dni so oblastva odobrila gradnjo treh skupin ljudskih hiš nad ladjedelnicami Sv. Roka. Gre za skupno 51 stanovanj, ki bodo stala 114 milijonov lir. Denar bodo vzeli iz sklada za ljudske hiše za Tržaško ozemlje.

BOLJUNEC

Pretekli torek se je v našem kamnolomu zgodila nesreča, katere žrtev je postal 58-letni domačin Danilo Sancin. Med delom se je z nekega kupa nenadoma odtrgal kamen ter se zavalil na nogo delavcu. Rešilni avto

ga je odpeljal v tržiško bolnišnico, kjer bo zaradi zloma leve noge najbrž moral ostati mesec in pol dni.

Vsi mu želimo, da čimprej popolnoma ozdravi.

RIČMANJE

Nedavno tega so se na cesti v Domjo začela obnovitvena dela. Sedaj kopljejo 40 cm globoke temelje in nato bodo pot tlakovali z granitnimi kockami.

Starši ričmanjskih šoloobveznih otrok si že dalj časa prizadevajo, da bi stanovanje v šolskem poslopju zasedel domači učitelj. Dve leti je že minilo, odkar bi ta prostor moral biti prost, a je na žalost še vedno zaseden po osebi, ki nima s šolstvom nič opraviti. Za vprašanje se je zavzela tudi dolinska občina, ki je neupravičenega in nezaželenega stanovalca celo prijavila sodišču ter pravdo tudi dobila. Mož je sedaj vložil priziv, a je občina baje tožbo umaknila, ker si noče nakopati novih stroškov. Stanovalac je namreč dobil ubožni list, tako da je občina morala poravnati sodnijske stroške, čeprav je pravdo dobila.

Vse kaže, da smo sedaj zašli v slepo ulico, iz katere ne vidimo izhoda. Neizpodbitno dejstvo pa je, da zaradi tega znatno trpi vzgoja naše mladine. Učitelji se morajo voziti iz mesta, medtem ko bi lahko stanovali v vasi.

Če bi dotični človek imel količkaj čuta do lastnega naroda, bi stanovanje brž odstopil učitelju. Menimo, da bi z nekoliko dobre volje ne bilo težko najti kake druge sobe, saj je še pred nedavnim bilo v vasi na razpolago celo stanovanje.

Nič čudnega, če se vsi vaščani zgražajo nad zadržanjem zgoraj imenovane osebe!

SV. BARBARA

V prijazni vasi v miljskih hribih bodo v najkrajšem času pričeli graditi nove greznice. Dela bodo stala 13 milijonov in pol lir.

Akademski klub Jadran sporoča, da bo v sredo, 7. decembra, prišel v malo Rossetijevo dvorano

M I K L A V Z

Družabni večer se prične ob 21. uri. Darila se sprejemajo v sredo popoldne od 16. do 18. ure na sedežu kluba, ul. R. Manna 29, ter pred samim pričetkom zabave.

Prireditveno dvorano bo za to priložnost okrasil znani slikar Milko Bambič.

SLOVENSKO NARODO GLEDALIŠČE za Tržaško ozemlje

V SOBOTO, 3. DECEMBRA, OB 20.30 IN V NEDELJO, 4. DECEMBRA, OB 16. URI V PROSVETNEM DOMU NA OPCINAH

Ivan Cankar

MARTIN KACUR

V PONEDELJEK, 5. DECEMBRA, OB 18. URI V DVORANI NA STADIONU »PRVI MAJ« KRSTNA PREDSTAVA

pravilne igre v treh dejanjih

JANKO IN METKA

Po Grimmu drama iziral Saša Skufca

V TOREK, 6. DECEMBRA, OB 16. URI V DVORANI NA STADIONU »PRVI MAJ« PONOVITEV

JANKO IN METKA

V CETRTEK, 8. DECEMBRA, OB 16.30 V DVORANI NA STADIONU »PRVI MAJ« Ivan Cankar

MARTIN KAČUR

— Dopisi iz Goriške —

Izgubljena bitka

Vse kaže, da so goriški politični in gospodarski krogi izgubili bitko, ki so jo več časa vodili, da bi preprečili gradnjo železniške proge od Zagraja do Sv. Ivana ob Nadiži.

To sklepamo iz odgovora, ki ga je podminister za javna dela Caron dal goriškemu poslancu Baresiju na njegovo vprašanje, kaj je s to zadevo. Baresi je poudaril, da je bil že leta 1950 sklenjen med predstavniki Gorice, Trsta in Vidma sporazum, po katerem je bila gradnja nove proge dokončno zavržena. Ta sklep bi moral držati posebno danes, ko se je začel obmejni promet v Gorici poživljati. Današnja zveza med Trstom in Trbižem naj se ohrani in izboljša z dograditvijo dvojnega tira, kjer ga še ni.

Že ta dela bi stala veliko, nova železnica bi pa zahtevala kar 12 milijard lir. Toda uprava železnic je to za Gorico prevažno gospodarsko vprašanje zaenkrat rešila in za novo že izdelala načrt, o katerem pravi Caron, da bo uresničen, češ da hočejo zaradi konkurence doseči med Trstom in Trbižem krajšo zvezo kot je ona med Avstrijo in Gorico čez Podbrdo.

Pri kraju hoče podminister dati goriškim krogom vsaj nekoliko Blaževega »žegna«, in sicer z zagotovilom, da bodo po novi progi vozili le tisti tovorni vlaki, ki so namenjeni v inozemstvo. Osebnih in tovornih vlakov obratujočih na državnem ozemlju pa bodo tudi v bodoče vozili po današnji progi Videm—Gorica—Trst. Ne dvomimo sicer, da je ta obljuba zaenkrat resna, a sila svobodnega gospodarskega razvoja jo bo kaj kmalu ovrгла. Po pravici se zato bojimo, da se bo naša Gorica s časom spremenila v zakotno mestecce, ki se ho moralo zadovoljiti z jutranjim, opoldanskim in večernim vlakcem, kakor se je bil nedavno tega izrazil eden izmed italijanskih občinskih svetovalcev.

Poleg tega je podtajnik Caron Gorici zagotovil, da bo država zgradila za boljše zvezo med Gorico in severno Italijo železnico Portogruaro—Bertiolo—Gorica.

Gorica je važno bitko izgubila, ker je prepozno opazila zahrbtno nakane svojih nasprotnikov in se nespretno proti njim borila. Pridobitev na času, ki jo nudi nova proga, je tako malenkostna, da nikakor ne odtehta ogromne škode, ki jo bo Gorica morala zaradi tega trpeti.

IZ PEVME

Mestno avtobunso podjetje ATA je končno upoštevalo želje Pevčanov in prebivalcev raznih mestnih ulic, ki so bili nezadovoljni z izpremembo voznje avtobusa št. 8. S preteklo nedeljo je avtobus začel voziti po tehle ulicah: izhodišče ul. IX. avgusta, Korzo Italija, Verdi, Oberdan, Travnik, Carducci, Silvio Pellico, Orzoni, Don Bosco, drevored XX septembra — Pevma.

Novi vozni red ob delavnikih je tale: iz ul. IX. avgusta: ob 7.18, 8*, 9.30, 12.40, 14*, 15, 16, 17.20; iz Pevme: 7.30*, 8.30, 10, 13.15*, 14.30, 15.30, 16.30, 18.

Ob praznikih: Odhod iz ul. IX. avgusta: 14*, 15, 16, 17.20*, 18.30, 19.15; 20*; odhod iz Pevme: 14.30, 15.30, 16.30, 18, 18.50, 19.30, 20.30.

Zvezdica pomeni voznjo št. 8 z južne postaje ali iz Pevme čez Sv. Rok.

Mestni upravni odbor je na zadnji seji odobril znesek 210.000 lir za nakup opreme za otroški vrtec v Pevmi.

Tudi ob tej priliki obnavljamo zahtevo vseh vaščanov, da se na novem poslopju vkleše v marmornato ploščo tudi slovenski napis, ki mora biti enak italijanskemu. Upamo, da bo ONAIR upoštevala želje tukajšnjega prebivalstva.

SEJA MESTNEGA SVETA

O seji občinskega sveta, ki je bila pretekli torek, bomo podrobneje poročali v prihodnji številki.

Občinski upravni odbor je na zadnji redni seji sklenil uresničiti prvi del gradnje, ki se tiče preureditve občinske palače (magistrata). To bo davkoplačevalce stalo 27 milijonov lir. Tudi o tem sklepu bo razpravljajal občinski svet.

Spet smo po vesti dolžni poudariti, da bi morala goriška občinska uprava najprej poskrbeti za potrebe zanemarjene okolice. Najnujnejša, zares življenjska zahteva pa je prav gotovo zdrava pitna voda za Oslavje in Štmaver. S tem nikakor nočemo trditi, da ni preureditev občinske palače potrebna. Vso prednost bi pa po načelu socialne pravičnosti in enakopravnosti moralo imeti zdravje državljanov.

ŠTANDREŽ

Predpreteklo nedeljo se je pri prometni nesreči na Korzu hudo poškodoval naš domačin 43-letni Valentin Nanut. Vanj je trčil Ribijev avtobus, ki vozi na progi Gradež—Gorica ter ga vrgel z motornega vozila.

V bolnici Brigata Pavia so mu zdravniki ugotovili pretres možganov in druge težke poškodbe na glavi ter rebrih. Mlademu možu želimo, da čimprej okreva.

Divji promet naših dni zahteva vedno več žrtev in vsi pozivi oblastev na previdno voznjo malo zaležejo. Pri vsem tem je še najbolj žalostno, da zadenejo te nesreče povčini nedorasle ljudi od 4 do 14 let, katerih odstotek znaša več ko eno tretjino vseh prometnih nesreč.

IZ SOVODENJ

Sovodenjci postajajo čedalje bolj nezadovoljni s cesto Gorica—Štandrež—Sovodnje. Posebno v žalostnem stanju se nahajata tisti del ceste, za katerega je dolžna skrbeti goriška mestna uprava. Pot postaja tu zares za vsako voznjo nevarna, zlasti pa za kolesarje in motorna vozila. Nujno je potrebno, da se goriška občina čimprej pobriga za primerno popravilo. Tudi mestna okolica ima namreč nekaj pravic, saj župan dr. Bernardis pogosto trdi, da njegovo upravo odlikuje ravno načelo: »Ista mera za mestno središče in okolico!« Slovinci bi bili prav zadovoljni, če bi bilo res tako, kot razni gospodje govore.

IZ DOBERDOBA

V naši kraški prestolnici bodo zgradili novo pokopališče. Ministrstvo za javna dela je v ta namen odobrilo naši občini 1.800.000 lir.

Notranja komisija tržiških ladjedelnic obvešča delavce, da je z zastopniki ravnateljstva sklenila sporazum o izplačevanju akordnih plač. Sindikalni zastopniki sicer menijo, da je to vprašanje že urejeno, medtem ko ravnateljstvo trdi, da se iz načelnih razlogov s stališčem sindikalnega vodstva ne more strinjati. Zato sta se obe zastopstvi sporazumeli, da bo ravnateljstvo sporočilo do 31. marca 1956 notranji komisiji, katere spremembe misli v tem pogledu do tedaj uvesti. Pogajanja se pa ne smejo zavleči nad 15 dni po objavi sporazuma. Če po 31. marcu 1956 ne pride do pogajanj, se bo mezdno vprašanje smatralo za urejeno.

Akordnim delavcem bodo izplačali božično nagrado (200 delovnih ur).

IZ DOLA

Predpretekli ponedeljek smo ob veliki udeležbi ljudi slovesno pokopali 4-letno gospo Zofijo Pahor. Vzorno krščansko in narodno zavedno ženo smo vsi ljubili in spoštovali in zato ni skoro bilo domačina, ki se ni udeležil pogreba. Umrta je po kratki, zavrtni bolezn. Žalostna vest je pretresla vso okolico. Rajnica je dolgo let lepo prepevala Bogu v čast in po svojih močeh vpirala vsako kulturno prizadevanje v vas. Posebno jo je bolelo, da je naša šola le enorazrednica. Od ust si je odtrgovala, da je mogla dati sinu višjo izobrazbo.

Lep pogreb je bil najlepši izraz globokega spoštovanja vsega ljudstva do vzorne matere in vse njene hudo prizadete družine. Ljubi Stvarnik naj bo rajnici dober plačnik! Njeni družini pa izrekamo tudi po Novem listu iskreno sožalje.

Sožalju se pridružuje tudi naše uredništvo.

JAZBINE

Doslej je bila naša vas kot odrezana od sveta, saj smo pošto dobivali zelo neredno. Danes pa nam jo prinaša mnogo bolj redno pismonoša števerjanskega pošnega urada. Tako dobivamo mnogo točneje in hitreje pisma in časopise.

Pred letom je naše županstvo zaprosilo za nujno potrebno državno podporo, da bi zgradili ljudsko šolo v Jazbinah. Naši otroci morajo že leta in leta pozimi prezebati na neki kašči, ki nikakor ni primerna za učilnico. Te dni je šolsko skrbništvo županstvu sporočilo, da bo ministrstvo za prosveto prihodnje leto nakazalo pet milijonov lir. Prav bi bilo, da bi obljubljeni denar nakazali že koj ob začetku novega leta, ker bi tako bilo omogočeno, da se novo poslopje zgradi že do pričetka prihodnjega šolskega leta. To potrebo morata ministrstvu razložiti prefektura in šolsko skrbništvo.

IZ RONK

Na stroške ministrstva za javna dela bo pri nas v kratkem pričelo poslovati novo delovišče. Popravljale se bodo občinske ceste. Zaposlenih bo 50 delavcev 76 delovnih dni. V ta namen je ministrstvo nakazalo 3 milijone in 175 tisoč lir podpore.

MRZEL NOVEMBER

Kakor drugod po vsej Italiji je tudi v Gorici v zadnjih dneh pritisnil hud mraz. Toplomer je pokazal na raznih mestnih točkah tudi 5 stopinj C. pod ničlo. Še bolj bi nam bil zlezal mraz v kosti, če bi ne popustil veter, ki je pred tem hudim mrazom bril čez dol in plan.

Dopisi iz Goriške

JAVNA DELA NA GORIŠKEM

Ministrstvo za javna dela je v preteklem tednu nakazalo 32 milijonov lir za kanalizacijo Gorice, 25 za goriško novo bolnico in 20 milijonov za vzhodnofurlanski vodovod. Teh podpor je deležen tudi Doberdob v znesku enega milijona osem sto tisoč lir za tamkajšnje pokopališče. »Gazzettino« pripominja, da bo naše prebivalstvo z zadovoljstvom sprejelo to vest, ki dokazuje, da vlada skrbi enako za vse občine na Goriškem, pa naj pripadajo tej ali drugi narodnosti. Mi pa želimo odkritosrčno poudariti, da državne podpore za slovenske gospodarske potrebe sorazmerno še od daleč ne odgovarjajo zaželeni pravični meri. To najbolj jasno dokazujejo naša zanemarjena Brda, ki še danes nimajo zdrave pitne vode.

Hanabška dolina

UKVĚ

Ker bodo prihodnje pomlad deželne in občinske volitve, pristojni uradi že sedaj zelo »skrbno« pregledujejo volilne sezname. V zadnjem času so kar tri osebe iz naše vasi dobile sporočilo, da jim je bila odvzeta volilna pravica, češ da so bile pred več kot dvajsetimi leti kaznovane. Ni nam znano, ali je to res, čudno se nam le zdi, da so dotičniki, odkar obstaja nova republiška ustava, že štirikrat volili, in da je eden celo se-

del med občinskimi svetovalci. Iz tega smemo sklepati vsaj to, da je sestavljanje volilnih seznamov zelo površno. Morda se pa za tem skriva še kaj drugega. Kdo ve? Vsekakor je potrebno, da volilni upravičenci budno pazijo in se ne puste kar tako opehariti za svojo volilno pravico.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 181: V svojem vrtu blizu morja — lega je precej suha — bi rad uredil alpski kotichek (alpinum), da bi olepšal neke skale, kj me sedaj zelo motijo. Katere rastline naj si vzgojim? Zelel bi, da bi bilo skozi celo leto kaj cvetja. Če je mogoče, uporabljajte v odgovoru latinska imena, da semena lahko naročim pri poljubnem podjetju.

Odgovor: Predvsem potrebujete nekaj potaknjencev bršljana (hedera Helix) in clematis montana rubens. Za tak alpski kotichek, kjer moraš računati s sušo, so potrebne cvetlice, ki sušo laže prenašajo. Take so: Alyssum saxatile, arabis albida, armeria maritima, aster amellus, aubretia deltoidea, campanula carpatica, cerastium alpinum, cotoneaster horizontalis, dianthus monspessulanus, echinops rjtro, erica carnea, erica mediterranea, helianthemum, heuchera, iris, javandula spica in latifolia, phlox setacea, primula acaulis, saponaria ocyroides, saxifraga trifurcata, thymus serpyllum, tritoma uvaria. Če napravite alpski kotichek iz vseh navedenih, bo celo leto zelen in v vsakem mesecu bo kaj cvetja.

Vprašanje št. 182: Spomladi sem kupila holandske »gloxinie«, ki so mi v začetku lepo rastle, dokler nislo pognale popja za cvete. Tedaj so listi začeli rjaveti oziroma plesniti in enako tudi cvetni zarodki, končno se je vse posušilo. Sem morda sama kaj zakrivila, ali so bili gomolji bolni?

Odgovor: Ne verjamemo, da bi bili gomolji bolni, ker so Holanci preveč resni izvozniki, da bi pošiljali po svetu bolno blago. Saj bi s tem uničili svoj dobičkonosni izvoz. Vi ste »gloxinie« najbrž preveč zalivali ali pa so se rastline prehladile. »Gloxinie« zahtevajo, da jih redno zalivaš, a z zelo malimi količinami vode. Zračni prepih in prehlad pa škodujeta vsem sobnim rastlinam. V vašem primeru pa je tudi mogoče, da ni bila zemlja zdrava. Najboljša je namreč taka zemlja, ki ni še nikoli ali vsaj ni dolgo rodila in je kljub temu bogata na humusu-črnic, to je popolnoma sprhnjenih rastlinskih snoveh, ki se kot take ne poznajo več.

Vprašanje št. 183: Letos je bilo v splošnem precej krompirjevega pridelka, a jaz sem ga pridelal sorazmerno malo. Zarojenega je bilo še precej, a je ostal droban. Listje je bilo takoj spomladi lepo zeleno, a pozneje se je slabo razvijalo in nekam kodralo, posušilo pa se je prej kot navadno. Menim, da je to neka bolezen. Kako bi to bolezen v bodoče preprečil?

Odgovor: Vi ste skoraj gotovo uporabili domače seme, ki je že v prejšnjem letu kazalo iste znake. Letos se je bolezen samo posplošila in bolj razvila. Ta bolezen je virusna (virus=kužilo). Virus lahko ugotovimo, ne vemo pa, kaj ga povzroča. Tudi zdravil proti takim boleznim ne poznamo. Zato pa take virusne bolezni skušamo preprečiti, kar pri krompirju ni težko: Potrebno je menjati semenski krompir in si nabaviti takega, kjer ni na celi njeni bilo nobenega bolnega. Vi si tak semenski krompir lahko nabavite pri kmetijskem konsorciju v Vidmu. Poleg tega je potrebno paziti na menjavanje kulture na njivi (kolobarenje) in krompir vsak pride v isto zemljo najbolj zgodaj vsako četrto leto.

Vprašanje št. 184: Zelim vsaditi 10 hrušk, ki bi jih rad vzgajal v nizki piramidi. Katere sorte mi svetujete za zavetno lego Tržaškega brega? Na kaj naj bodo cepljene?

Odgovor: Nabavite si po dve enoletni cepljenki na kutino od naslednjih sort: Coscia (zori sredi julija), Viljamovka - vrtojanjka (Buonacristina William koncem julija), Avranško (Buona Luigia d'Ayranches avgusta), Dielovo maslepko (Butirra Diel septembra) in Klerž (butirra Clairgeau začetkom oktobra).

BELI GRAD ZAKLETI GRAD

»Še vidim,« piše ta otrok, danes stara gospa, »kako me je oče zadnjikrat objel in poljubil. Solze je imel v očeh.« Cesarična Štefanija pa, kakor da se hoče maščevati za možovo nezvestobo, ni marala za hčerko. Peljala jo je sicer s seboj v beli grad, a je potem šla po svoji poti. Zato je Elizabeta rastle po svoje; rastle brez sonca in ljubezni.

Komaj šestnajst let je štela, ko je srečala svojo prvo veliko jubezen: princa Otona Windischgrätzta. Zakon je bil spočetka srečen. Dva fantka in ena punčka so razveseljevali družino. Pa tudi tu se je kmalu vse razbilo. Zakonca sta začela hoditi vsak svoja pota. Ponosna Habsburžanka se je začela zanimati za politiko in prišla v zveze s socialističnimi voditelji. Ob koncu vojne, ko se je Avstrija razsula, sta se zakonca ločila.

Elizabeta se je z vso vnemo vrgla na delo med žensko socialistično zvezo Avstrije. Postala je celo nje predsednica in se je poročila ob živem prvem možu z vodjo socialdemokratskega gibanja učiteljev Leopoldom Petznerom. Ljudski glas ji je zato dal ime »rdeča princesinja«.

Z DVORA V DACHAU

Nadvojvodinja, ki bi morala živeti v sijaju dvora, je padla na nizek položaj učiteljeve žene. Njej je bilo malo mar, če je kot gospa Petzner morala v povojnih časih stati v vrsti drugih žensk pred pekarno ali mesnico. Prestati je tudi morala, da so njena moža zaprli zaradi političnega delova-

nja. Zdaj se je umaknila iz političnega ospredja in je začela upravljati palačo in precejšnje posestvo, ki ji je še ostalo iz prejšnjih časov. Ko je Hitler zasedel Dunaj, so jo z možem vred poslali v zloglasno taborišče Dachau. Nacisti so jo obdolžili, da je kot socialistična voditeljica umazala tradicijo dinastije in da je bila v zvezi z atentatorji na Hitlerja. Ob neki priložnosti je pravila časnikarjem, da se spominja, koliko nesrečnikov iz slovenskih krajev je tudi z njo vred trpelo v taborišču. Pripomnila je: »Tam z juga, tam, kjer se je tudi moja nesreča začela, kjer se blesti grad Miramar.«

Leta 1945 so jo ameriške čete rešile iz tistega pekla. Ko se je na starost vrnila na Dunaj, je našla svojo palačo vso izropano. Sovjetske čete so odnesle vse dragocenosti in bogato knjižnico, vredno milijone, ki jo je podedovala od stare matere cesarice Elizabete. Z možem, ki se je ves polomljen vrnil iz taborišča, sta morala živeti v dveh pritličnih prostorih razrušene hiše, oba stara in osamljena; otroci so se razpršili po svetu in nekateri prav žalostno končali. Sedemdesetletna starčka sta si v tistem podzemlju nakopala revmo. »Bržkone morava s trpljenjem zbrisati krivdo mojih prednikov,« je večkrat zdihovala svojim znanecem.

Šele ta mesec sta stara zakonca Petznek dobila od vlade dovoljenje, da nastopita pravno pot in tako prideta zopet v posest svojega premoženja.

Tako se bo morda posrečilo bivši princesinji, da ob koncu življenja učaka z bolnim možem nekaj bolj sončnih dni in pozabi na miramarško zakletev, ki jo je tako prizadelo.

IV

V prvih dneh junija 1914 je grajski kaste lan v Miramaru dobil z Dunaja brzovjavo, naj v gradu pripravi vse potrebno za visok obisk. Nekaj dni pozneje pa so tržaški listi objavili vest, da bo prišel v Miramar prestolonaslednik Franc Ferdinand z ženo vojvodinjo Hohenberg. Iz Trsta da bo odpotoval v Bosno k velikim vojaškim vajam tik ob srbski meji. Tržaška »Edinost« je v prikritem slogu, da ne bi zapadla vojaški cenzuri, pisala, da nista niti čas niti kraj za take vojaške nastope.

Avstrijska monarhija je preživljala nemirne čase. Na Balkanu so se križale ruske in avstrijske državne koristi. Rusi in Srbi, ki so jih bili na Berlinskem kongresu odrinili od Jadrana, so videli v Avstriji nevarnega tekmeča. Med slovanskimi narodi v Avstriji je vrelo, ker je nemški pritisk jemal vsem nenemškim narodom jezikovne in kulturne pravice. Pogledi južnoslovanskih narodov so bili upri v Rusijo in Srbijo. Neumna politika velenemcev je zbudila v Slovanih monarhije narodno zavest. Bajoneti in orožniki ji niso več bili kos. Predstavniki vladnega režima so padali. Že leta 1910 so neznani atentatorji ustrelili vojaškega poveljnika Hrvatske in Bosne feldmaršala Varešanina. Njegov naslednik ban Cervaj je polnil ječe z zavednimi Hrvati in Srbi. Tudi nanj je bil izvršen atentat, a strelji so ga zgrešili.

(Dalje.)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Kako je z našo zahodno kulturno mejo?

Znani primorski javni delavec Albert Rejec je nedavno tega napisal zanimivo razpravo o kulturnih razmerah Slovencev v Italiji. Zaradi njene pomembnosti jo v celoti objavljamo. (Uredništvo)

Samo v daljših časovnih razdobjih lahko ugotovimo, kje je mesto kulture posamezne slovenske pokrajine v splošnem slovenskem merilu. Pred prvo svetovno vojno so bili Slovenci na Tržaškem in Goriškem na isti kulturni ravni kot Slovenci v Ljubljani, slovenski prestolnici, na višji pa od Slovencev v Mariboru in po ostalih slovenskih mestih.

V 40 letih dveh vojn in različnih okupacij je zdrnila slovenska zahodna kulturna raven globoko pod povprečje slovenske osrednje pokrajine. Ponavljali smo se dolgo stereotipno trditev o visoki kulturni stopnji tržaških in goriških Slovencev, ko so ti že davno morali otepati mršavo pogočo manjšinskih pravic ali pa se pod fašizmom oklepali redkih ilegalnih šol, podobnih po svojem skromnem učinku nekdanjim cerkvenim šolam prebuditvene dobe. V sedanjih 10 povojnih letih ni bilo mogoče popolnoma dvigniti iz kulturne zaostalosti rodu, ki je zrasel v kulturni brezkrvnosti pod fašizmom in tudi ni bilo mogoče doseči kulturne ravni osrednjih slovenskih pokrajin, Krivulja slovenske kulture je v lastni državi že po prvi vojni, po drugi pa še bolj, šinila stmo navzgor, medtem ko so manjšinski deli slovenskega naroda pod Avstrijo, Italijo in Madžarsko ne samo zaostajali, temveč se kar neprestano pogrezali v goli reproduktivni akciji domačih narečij in — v najboljših primerih — v požrvalnem ohranjanju knjižne slovensčine. Slovenska beseda je še tlela po domovih, toda tople svetlobe ni dajala in ni mogla pregnati temne germanizacije in fašizma.

Eno je življenje narodne manjšine, drugo pa svobodnega naroda. V najboljšem primeru da večinski narod manjšini običajne šole, šole, potrebne za vsakdanje delo; narod v lastni državi pa si sam po najvišjih estetskih merilih lepša svoj dom s kulturnimi ustanovami: visokimi šolami, akademijami, gledališči itd. Smešno bi bilo zanikati, da so Slovenci v Trstu pod angleško vojaško upravo dosegli zelo visok življenjski standard, toda kulturno je tržaško slovenstvo nihalo še zmeraj okoli leta 1914, četudi je slovensko narodno gledališče dajalo dela modernih dramatikov in so nekateri slovenski tržaški slikarji prehiteli z deli abstraktne umetnosti svoje ljubljanske kolege. Res da je bilo treba pri tem celiti rane fašističnega analfabetizma, toda glavna ovira je bilo postopanje s tržaškimi Slovenci kot z narodno manjšino, ki se ji dajejo mrvice, ki so videti kot narodnostne pravice le v primerjavi s fašistično brezpravnostjo.

Na Tržaškem je dovolj slovenskih osnovnih šol, tako da ima vsaka kraška vas in skoro vsi notranji predeli tržaškega mesta svojo slovensko šolo. Tržaški Slovenci imajo tudi najpotrebnejše srednje šole, in sicer popolno klasično in realno gimnazijo, učiteljske, trgovsko akademijo in nižjo industrijsko šolo ter sedem strokovnih šol. Ta šolska mreža je skoraj edina narodnostna pravica, ki jo imajo tržaški Slovenci. Cisto iz svojega so si ustvarili in morajo vzdrževati poklicno slovensko narodno gledališče, dve glasbeni šoli in veliko število ljudskih prosvetnih društev. Spriči svoje politične diferenciranosti imajo tržaški Slovenci kar štiri prosvetne centre. En dnevnik in nekaj tednikov posreduje tiskano besedo, revija pa nikakor ne more pognati korenin in tudi izdajanje knjig je ena najšibkejših strani v tržaškem kulturnem udejstvanju.

Toda ves ta kulturni aparat tržaških Slovencev je bolj obrambnega značaja, ne more iz sebe proizvajati kulturnih vrednot, ne dosega kulturno slovenskega povprečja.

Znano je, da v Italiji nima knjiga tiste razširjenosti, tistega kroga bralcev, kot pri nas ali pa v severnih deželah Evrope; tudi pri tržaških Slovencih je knjiga na žalost bolj redek gost in se okoli knjižnic ne more razviti tisto veselo skrivnostno življenje, ki spominja na vrenje pred čepelnjakom. Ze v prejšnjih desetletjih so bili tržaški Slovenci tipični meščani, bralci več dnevnih listov: slovenskega in lokalnih listov. Pojav italijanskih razkošnih tedniških ilustracij pomeni v italijanskem tisku veliko revolucijo, ki je pljusnila tudi med slovenske bralce.

Pomorska mesta imajo svojevrstno kulturo, nekoliko drugačno od mest v notranjosti. Posebno taka pristaniška mesta, ki žive samo od obilnega pomorskega prometa. V Trstu z italijansko narodnostno

večino se ni moglo razviti kako razgibano italijansko literarno delovanje. Bilo je nekaj imen, kot n. pr. Scipio Slataper, Italo Svevo in drugi, ki so bila zmeraj nekam tuja italijanski kulturni javnosti. Pač pa je bogata pomorska in trgovska buržoazija podpirala slikarstvo in gledališče zaradi ljubezni do razkošja. Portretisti so ustvarjali galerije nove trgovske aristokracije brez prednikov. Tudi med primorskimi Slovenci so se prej pojavili pisatelji in pesniki po nekih tolminskih vaseh, kot pa v bogatem tržaškem mestu, kjer so med deset tisoči naših ljudi kvečjemu pisci lokalne zgodovine ali pa verzifikatorji. Kaže, da se je nekaj bistveno spremenilo tudi v slovenski tržaški sredini, da sta se po vojni pojavila dva močna slovenska pisatelja: Boris Pahor in Lojze Rebula.

Močno se tudi pozna, da so bili Slovenci izrinjeni pod fašizmom iz trgovskih ustanov mesta, iz tržaškega cityja, da ne pomenijo ničesar v veliki industriji in trgovini. Biti izrinjen iz sredine mesta, iz vodilnih mest pri državnih, občinskih in gospodarskih ustanovah, pomeni zapreti vrata tudi pri mestnem gledališču »Verdi«, pri velikih dvoranah, pri ustanovah, ki odločajo o podporah prosvetnim organizacijam, pomeni, da ti vsaka iniciativa na kulturnem področju zamre, da si v velikem mestu, kjer moraš uganjati amatersko požrvalno podeželsko kulturo. Mestno središče mora biti po mnenju odločujočih občinskih italijanskih krogov, katerih miselnost je še vsa vkoreninjena v časih narodnostnih bojev pod Avstrijo, brez slovenskih otroških vrtec, brez slovenskega gledališča, brez slovenskih knjigarn, sploh brez znakov, ki bi kazali, da živita v Trstu dve kulturi, ki lahko druga drugo oplajata. Vladajoča italijanska stranka v Trstu, pa najsi je to bila stara narodna liberalna stranka, epotna faši-

stična stranka, ali pa sedanja demokršćanska stranka, je dosledno z večjo ali manjšo odločnostjo zavzemala odklonilno stališče do kulturnih zahtev tržaških Slovencev. V vsem tem zgodovinskem trenju nacionalističnih nasprotij in pa redkih prehodnih socialističnih sodelovanj ni bilo brez vplivov slovenskih sosedov v Trstu na italijansko tržaško kulturo, kot je to že ponovno podčrtala italijanska kritika pri tržaških pisateljih, glasbenikih in slikarjih. Isto ugotavlja slovenska kritika pri slovenskih tržaških slikarjih in novih pisateljih.

Nastaja pa sedaj vprašanje, ali je sedanja slovenska kultura v Trstu, za katero trdimo, da je iz objektivnih razlogov za slovenskim mestnim povprečjem, v nevarnosti, da se utopi v italijanski. V moderni zgodovini Trsta se je Slovincem le dvakrat posrečilo zavreti proces asimilacije: prvič v letih tik pred prvo svetovno vojno, drugič v prvih letih po drugi svetovni vojni. Italijanski tisk, zlasti tedniške ilustracije, italijanski filmi, italijanska televizija nujno vsakodnevno vplivajo na kulturno usmerjenost slovenskega človeka, manj pa italijanske radijske emisije, ker imamo v Trstu, Kopru in Ljubljani svoje lastne enakovredne radijske postaje. Kljub lastnim slovenskim šolam pa italijanska šola še zmeraj spodriva slovensko kulturo, ker je italijanskih šol vse polno in najrazličnejših vrst in ker del slovenskih staršev podlega ekonomskemu pritisku ter pošilja svoje otroke v italijanske šole. Res pa je, da Slovenci niso imeli nikdar poprej slovenskih srednjih šol v Trstu in da se počasi nabira plast slovenskih srednješolcev, visokošolcev in intelektualcev, da se vseda na tla slovenske skupnosti v Trstu kulturni humus, iz katerega bodo morale pognati nove, doslej slovenski skupnosti nepoznane kalii. Od približno 250 slovenskih visokošolcev na italijanskih univerzah se seveda del izgubi s svojo sedanjo študijsko usmerjenostjo na tehnične vede neke po podjetjih v Italiji in drugod po svetu, toda del pa le ostane in množi vrste, ki prevzemajo nase kulturno poslanstvo med domačimi ljudmi.

(Nadaljevanje prihodnjici)

Koncert Slov. vokalnega okteta

V SOBOTO, 26. IN V NEDELJO, 27. NOVEMBRA

Vsak koncert okteta je velik dogodek za naše ljudi. Ni ga solista ali zbor, ki bi si bil v teh povojnih letih tako močno prisvojil naklonjenost našega občinstva kot Slovenski vokalni oktet. Naši ljudje poznajo že dobro vsakega pevca, njegov glas in cenijo enako visoko vse znane, priljubljene solistične vloge, v katerih uveljavljajo posamezni pevci svoje osebne vrljine. Nič manj pa ne ljubijo plemenite zvočnosti in interpretacije, ki je lastna celotni pevski družini in ki ne odpove nikoli, niti pri še tako zahtevnih pesmih.

To pot je poklonil oktet Tržačanom poseben koncert. Po anketi, ki jo je tukajšnji tisk razpisal, so imeli vsi ljubitelji okteta možnost vplivati na sestavo sporeda. S svojimi izjavami je vsakdo lahko odločal pri izbiri sporeda. Tako so Tržačani slišali prav tiste pesmi, ki so jih poslušali pri vseh prejšnjih koncertih okteta v Trstu: med vsemi najbolj priljubljene in najbolj popularne. Mislim, da ni koristno razpravljati na tem mestu o vzgojnem pome-

nu takega sporeda. Koncerti smo sprejeli kot ljubezniv poklon okteta tržaškemu občinstvu pred katerim izredno radi nastopajo. Upamo pa, da jih bodo v bodoče vodila pri izbiri sporedov drugačna načela: prevelika populizem občinstvu — tako nas uči zgodovina — je zelo nevarna. V najboljšem primeru ne koristijo nikomur.

ALOJZ KUMER

Milansko gledališče Il Piccolo Teatro, ki je pred kratkim gostovalo v Jugoslaviji, je doseglo velik uspeh s predstavo drame Čehova »Češnjev cvet«. Isto dramo igrajo prav zdaj v nekem pariškem in londonskem gledališču.

Kritiki trde, da je Čehov današnjemu evropskemu človeku blizu zato, ker živimo v času splošne negotovosti in strahu; to pa je znal ruski mojster tako blago povedati. Prav zato njegova dela žanjejo danes izredno velike uspehe.

VZGOJNI KOTIČEK

Učenje doma

Največja težava za učni uspeh je v tem, da se učenci ne znajo učiti. Pri tem je treba vedeti, da se mora otrok učiti za življenje in ne samo za šolo ali spričevalo. Sam način učenja je najboljšo sredstvo za vzgojo, ker navaja mladostnika na red, točnost, natančnost, vztrajnost, skratka na disciplino, kar so izredno važni pripomočki za poznejši uspeh v življenju.

Zelo pomembno je predvsem, da zna učenec pravilno porazdeliti in izkoristiti čas za učenje in za razvedriljo, da zadostno spi in tudi da se pravilno brani ter primerne oblači. To so pogoji za skladen fizičen in duhovni razvoj učenca.

Ko pride iz šole, naj ima eno uro odmora, kj ga porabi za obed in za pomoč pri hišnih opravilih! Nato naj se začne kmalu po dveh učiti. Če pa ima pouk popoldne, naj se začne učiti ob osmih zjutraj. Za učenje naj mu služi čas do večerje. Starši morajo skrbno paziti na to, da se otrok ne bo nikoli učil po večerji. Pri učenju mora imeti otrok popoln mir in tišino. Zato morajo starši, zlasti matere vedeti, da je treba otroka pustiti pri njegovem delu v miru. Napačno je, če ga neprestano

ogovarjaš ali zaposluješ z drobnimi opravili. To otroka le moti v zbranosti in mu razbija čas.

Učenec naj konča najprej pismene naloge, nato naj se šele nauči ostalo stvarno.

Najkasneje ob devetih zvečer pa se mora dijak — to velja prav tako za višješolce — pripraviti za počitek. Spi naj najmanj devet ur.

Za učni uspeh sta zelo važna tudi pravilna prehrana in primerna obleka. Tu hočemo opozoriti predvsem na vprašanje zajtrka. Otroku običajno sploh ne pride do zajtrka ali pa v vsej naglici spije malo kave in teče v šolo, ker je prepozno vstal in nima več časa. V Ameriki so ugotovili, da zaviš učni uspeh v veliki meri od obilnega zajtrka, ki ga učenci lepo v miru zaužijejo.

Končno naj še omenimo obleko. Za šolo je najprimernejša črna halja z belim ovratnikom za deklice, čista in preprosta obleka pa za dečke. Tu grešijo matere v dveh smereh. Nekatere sploh ne vidijo, kako hodijo njihovji otroci v šolo zamazani in celo strgani, druge pa pretiravajo v nasprotnem smislu. Zanje je šola primeren prostor za modno revijo. Če kje, je tu potrebna umerjenost in gotova resnost.

M. K.

GOSPODARSTVO

Vrtnar v decembru

December je prvi zimski mesec, a vrtnar tudi v tem času ne more počivati, saj ima sedaj vse polno opravil. Veliko je seveda odvisno od vremena.

Predvsem moramo pokriti s slamo ali steljo radič, peteršilj in zeleno solato. Vrhu slame ali stelje položimo nekaj vej, da bi veter ne odnašal pokrivala. Pozno endivijo povežemo: če raste v topli legi, jo pustimo še na prostem, v nasprotnem primeru jo vložimo v klet v pesek. Tja damo tudi glavnači kapus. Por prezimuje na prostem. Zimski solati, ki bo konec zime dala lepe glavice, napravimo streho, če je vsajena v vetrni legi. Rdeči radič izkopljemo, ga povežemo v snopiče in ga shranimo v klet v pesku. Ko se nam zdi primerno, ga začnemo siliti v topli gredi, sredi gnojšča, v hlevu in kjerkoli je toplo. Vsa ta opravila pa moramo izvršiti v kolikor mogoče suhem vremenu. Vlažnih in morda celo mokrih rastlin ne smemo spravljati v klet, niti jih pokrivati.

V tem mesecu sejemo na prosto kvečjemu še kaj špinaca, v tople grede pa tudi radič, korenček, peteršilj. Tudi ta mesec pa sadimo česen in čebulček (afriškega in navadnega). Zgodaj vsajeni čebulček bo dal debelo čebulo, spomladi vsajeni pa drobno. To si gotovo že sam opazil. Drobniak (šnitloh, erba cipolliana) moramo sedaj razdeliti: posamezne čebulice vsadimo v rahlo in s starim gnojem dobro pognojeno zemljo na razdaljo 3 do 5 cm in 1 do 2 cm globoko.

Kdor še ni vsadil zgodnjega graha (ekspres Alaska, ekspres z dolgimi stroki, Saxa, princ Albert), naj sedaj pohiti. Kot smo že pisali, ne smemo graha pregostokrat saditi na isto mesto: preteči morajo vsaj tri leta. Grah ljubi zemljo, ki je bila v zadnjem letu bogato pognojena s hlevskim gnojem in v kateri je ostalo še kaj gnojilne moči. To izpopolnimo z umetnimi gnojili, in sicer s 5 kg superfosfata (perfosfata) in z 2 kg kalijeve soli (potassa) na 100 kv. metrov površine. Pri sajenju pa moramo paziti, da ne pride zrnje v neposredni stik z umetnim gnojilom. Sedaj sadimo tudi bob, ki pa ima pri nas le redke prijatelje.

Ves ostali vrt, na katerem ne ostane čez zimo ničesar, moramo čim globlje prekopati in bogato pognojiti s hlevskim gnojem. Zemlja pa naj ostane neizravnana, da bo zmrzal segla čim globlje in da bo zemlja tudi mogla vsrkati čimveč padavin. Seveda, če imamo vrt v taki legi, kjer burja odnaša zemljo, ne moremo tako ravnati.

— o —

IZREDNI PRIDELEK KORUZE

Deželna uprava v Trevisu je tudi letos razpisala tekmovanje za najvišji hektarski donos koruze. Nagrade so znašale 2 milijona lir.

Tekmovalci so bili popolnoma prosti, katero sorto naj sejejo in kako naj ji gnojijo. Imeli so edino dolžnost, da stavijo ocenjevalni komisiji na razpolago parcele s površino pol hektarja (5000 kv. metrov), če je v ravnini, in 3000 kv. metrov veliko parcelo v brdovitih legah.

Tekmovanja se je udeležilo 257 posestnikov, od katerih 212 v ravninskih in 45 v br-

dovitih legah. Prav vsi so sejali heterozno koruzo (križano, hibridno), vsi so ji izdali pognojili (nekateri so tudi pretiravali) in izvršili vsa opravila, ki jih zahteva tehnika moderne gojitve. Uspehi seveda niso izostali:

Največji pridelek so seveda dosegli v ravnini, kjer so zemljo lahko namakali. Na hektarju površine so pridelali 132 q in 59 kg ali nad 47 q na furlansko njivo (3600 kv. metrov). Ta pridelek je dosegel kolon Toninato Anton v Chiarano. Sejal je sorto Indiana 750 A. Trije tekmovalci so prekorali hektarski donos 120 q zrnja, 20 nadaljnjih pa hektarski donos 100 q. Večina je sejala sorto Indiana 750 A, nekateri pa tudi Funk's 99 G, Embro 155 in še nekaj drugih sort.

V brdoviti legi je dosegel najvišji hektarski donos kolon Casagrande Jakob v Colaltu di Susegnana, ki je pridelal 98,39 q. Tudi ta je sejal sorto Indiana 750 A. Isto sorto je sejala tudi večina ostalih tekmovalcev. 4. darilo pa je bilo doseženo s sorto Funk's U 41 s hektarskim donosom 91,14 q zrnja.

Zanimivo je, kako je kolon Toninato dosegel najvišji hektarski donos: Preoral je 3 leta staro lucernišče (erba medica) in podoral na hektar 600 q zrelega hlevskega gnoja in 600 q gnojnice. Pred setvijo, ki se je izvršila sorazmerno zelo pozno (25. maja), je raztrosil in podbranal 400 kg gnojila P. K. N. in 200 kg Triplape. Ko so se pokazali storži, je raztrosil 150 kg apnenega solitra

(nitrato di calcio) in enako količino ob cvetju. Sejal je v vrste, ki so bile oddaljene 70 cm druga od druge, v vrstah pa so stale rastline na razdalji 25 cm, tako da je prišlo na vsak kv. meter po 5,7 stebel. Koruza je bila torej sorazmerno gosta. Vsa prazna mesta v vrstah je izpopolnil s presajanjem.

Zakaj smo to napisali? Zato, da seznanimo naše kmetovalce, kako delajo drugod in kaj s tem dosežejo. Seveda, marsikateri čitatelj bo zmalaj z glavo in se bo delal nevernega Tomaža, češ da taki pridelki niso mogoči. Treviso pa ni daleč in naslovi so na razpolago. Tam bi tudi videli take koruzne storže, kot jih niste še nikdar prej.

TERMITI V VIDMU

V Vidmu so te dni v kleti grofa Attimis v via di Toppo odkrili termite. Spadajo k družini belih termitov in so bili označeni kot »Reticulitermes Lucifugus«.

Termiti so podobni mravljam, le da so mnogo večji, mnogo bolj škodljivi in nevarni. Hranijo se v glavnem s celulozo in zato uničujejo predvsem les in papir, zadovoljijo se pa tudi z drugačno hrano.

Delo termitov je podtalno: v stanovanja vderejo po rovih, pregrizejo vse ovire, včasih tudi kovinaste, a vedno tako, da jih je prav težko opaziti. Zgodi se, da zgrizejo od znotraj vse pohištvo, tako da ostane nedotaknjena samo zunanja plast. Pri najmanjšem tresljaju se potem pohištvo zdrobi v prah. Termiti seveda uničijo tudi leseno grede v stropih in s tem tudi stavbe.

Proti termitom vodijo hud boj v Rimu, v Florenci, na Rivieri in še v drugih krajih po Italiji. Doslej nismo slišali, da se nahajajo tako blizu.

Sportni pregled

NOGOMET

Tekma med Italijo in Madžarsko za pokal dr. Geröja je za nami in lahko rečemo, da nas je izid naravnost presenetil. Madžarska je premagala italijansko A moštvo samo z 2:0 in izgubila z B moštvo z 1:2.

Kdor pozna madžarsko A moštvo, kar ne more verjeti, da je izid tako nizek. Madžari so takoj prešli v napad, Italijani pa so z 9 igralci obkolili kazenski prostor in se do konca tekme odtod niso več umaknili. Branili so se dobro in z vso zagrizenostjo. Le enkrat v vsej igri sta italijanska napadalca Virgili in Pivatelli pripeljala žogo do nasprotnih vrat. Ni dosti manjkalo, pa bi presenečenje bilo še večje. Nevaren položaj je rešil krilec Buzanski, prevzel žogo in jo peljal čez vse igrišče, jo podal Puškašu, ki jo je v 81. minuti neubranljivo poslal v italijanska vrata. Italijane je to zmedlo in že tri minute pozneje je žogo poslal v vrata še Madžar Toth. Madžari so skušali izid še povečati, sodnikov žvižg pa je zaključil tekmo.

Se bolj nas je presenetilo madžarsko B moštvo, ki je pokazalo izredno slabo igro. Zadovoljivo je igrala obramba, a napada sploh niso imeli. Madžarom je torej odpovedala njihova po navadi ravno najučinkovitejša skupina igralcev.

Nekaj dni prej sta se v Wrexhamu pomerili nogometni reprezentanci Avstrije in Wallesa. Igra je bila zelo lepa v prvem polčasu. Po 30 minutah je vodila Avstrija z 2:0. Pozneje pa so igrali boljje Angleži in bi gotovo izenačili, če ne bi avstrijski vratar tako sijajno branil. V drugem polčasu so oboji pokazali precej surovo igro in več igralcev je bilo poškodovanih. Končni izid je bil 2:1 v prid Avstrije.

V Lizboni je Švedska reprezentanca premagala Portugalsko s 6:2.

Po 10. kolu sta v tekmah za jugoslovansko nogometno prvenstvo na prvem mestu Crvena zvezda in Beograjski Radnički s 15 točkami. Slede po vrstnem redu Partizan, Dinamo, Sarajevo, Hajduk, Ve-

lež, Buđućnost, Vojvodina, Zagreb, BSK, Spartak, Zelezničar in Proleter.

V tekmah za jugoslovanski pokal je BSK premagal v lepi igri Vukasovo moštvo z 2:0 in si tako osvojil državni pokal.

ATLETIKA

Na mednarodnem atletskem tekmovanju v Formiju sta jugoslovanska tekača Mihalić in Stritof imela lep useph. Mihalić je premagal Nemca Brennerja in tako zasedel prvo mesto v teku na 1500 m s časom 3:48,8, Stritof pa je na 10 km zasedel drugo mesto za nemškim reprezentantom Konradom.

Tržačani se lahko ponašamo, da imamo v svoji sredi najhitrejšega tekača s kotalkami na svetu. Mladi atlet Cavallini je izboljšal te dni kar osem svojih svetovnih rekordov in postavil še dva nova. Izboljšal je svoje rekorde v teku na četrt milje, na 15, 20, 25, 30 tisoč metrov ter v polurnem teku. Poleg tega si je priboril še naslov svetovnega prvaka na 1500 m in 20 milj. Res sijajen uspeh!

SAH

Na turnirju v Zagrebu je zmagal, kot smo napovedali že začetnik, Rus Smislov. Drugo mesto pa si delita Matanović in Ivkov.

Sedaj igrajo nekateri mojstri simultanke po raznih krajih Jugoslavije. Smislov je igral v Kopru in zmagal 28 iger in le dve remiziral. Bondarevski je pa igral v Valdoltri in tudi remiziral samo 2 igr, ostalih 23 pa je dobil.

PLAVANJE

Na mednarodnih tekmah v Rostocku in Magdeburgu je Jutta Langenau, evropska prvakinja, dosegla v plavanju na 200 m v metuljkovem slogu najboljši čas na svetu: 2:48,8.

HOKEJ

Sedaj so začeli tudi tekmovati v hokeju na ledu. Pomerili sta se reprezentanci CSR in Zah. Nemčije. Čehi so v zanimivi tekmi porazili Nemce z 8:6. Še večjo spretnost pa je pokazala ruska reprezentanca, ki je premagala v Londonu profesionalno moštvo Haringay Racers z 11:1.

Tudi B reprezentanca Nemčije ni imela sreče na svoji turneji po Švic. Izbubila je namreč v Zenevi z 10:2 in v Lozani z 10:1. B. A.

1

Za naše najmlajše

Zvitorepec

v Afriki

Guy De Maupassant

TOLMUN

Kljub temu sem se izkrcal blizu tolmana, da bi poskusil rešiti, kar se je rešiti dalo. Mislil sem si, da mož že tako ne bo nič ujel in kratko malo odšel.

To je bil mršav človeček v platneni obleki in z velikim slamnikom na glavi. Tudi on je bil z ženo, sedela je za njim in nekaj vezla.

Ko naju je zagledala, kako se urejujeva blizu tolmana, je zamrmrala:

- »Ali ni nobenega drugega prostora ob reki?«
- Mojo je začela kuhati jeza, odgovorila je:
- »Ljudje, ki se znajo obnašati, se najprej pozanimajo za navade kraja, kamor pridejo, preden zasedejo pridržana mesta.«
- Ker se nisem hotel pripraviti sem ji dejal:
- »Molči, Mélie, in pusti; kar je, je; bova že videla!«
- Tako sva torej spravila Dalilo pod vrbe, se izkrcala in začela loviti tesno ob onima drugima.

Tu se moram spustiti v podrobnosti, gospod predsednik. Bila sva že kakšnih pet minut tam, ko je sosedov trnek zaplesal in se dvakrat, trikrat potopil. In res, čez hip je privlekel na dan krapa, velikega kot moje bedro... no, morda malce manjšega, ampak skoraj takšnega! Srce mi je začelo utripati, pot mi je stopil na čelo, Mélie pa mi je oponesla: »Ali si videl, teslo zapito?«

Medtem se je pripeljal mimo nas Bru, trgovec iz Poissyja in ljubitelj piškurjev, ter mi zaklical iz barke: »Kaj so vam zasedli mesto, gospod Renard?« Jaz pa sem mu odgovoril: »Res je, gospod Bru, na svetu so pač tudi nevljudni ljudje, ki ne poznajo običajev.«

Platneni pritlikavec ob moji strani se je delal, kakor da ne sliši, prav tako tudi njegova žena, mrha debela!«

Predsednik ga je drugič prekinil: »Pazite na besede! Z nji mi žalite vdovo gospo Flamèche, ki je tu navzoča!«

Renard se je opravičil: »O, oprostite mi, divja jeza me je zanesla.«

Nadaljeval je: »No, zatem ni bilo niti četrte ure, ko je platneni pritlikavec ujel novega krapa, takoj nato pa še enega in čez pet minut še enega.

Tedaj sem imel že solzne oči. In začutil sem, kako je zavrelo

TEDENSKI KOLEDARČEK

4. dec., **nedelja**: 2. adv., Barbara, Veljka
 5. dec., **ponedeljek**: Krispin, Stojana
 6. dec., **torek**: Miklavž, Vladovita
 7. dec., **sreda**: Ambrozij, Veselin
 8. dec., **četrtak**: Brezm. Marijino spočetje
 9. dec., **petek**: Peter F., Savica
 10. dec., **sobota**: Lavretanska Marija, Dražič

RADIO TRST A

Nedelja, 4. decembra ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 11.30 Vera in naš čas; 12.00 Oddaja za najmlajše; 13.30 Glasba po željah; 18.00 Beethoven; Koncert za violino in orkester; 20.30 Umberto Giordano; Andrea Chénier, opera v 4 dejanjih.

Ponedeljek, 5. decembra ob: 18.00 Chopin; Koncert za klavir št. 2; 18.30 Z začarane police; 19.15 Radijska univerza; 20.30 Miklavževanje; 22.00 Iz italijanske književnosti in umetnosti.

Torek, 6. decembra ob: 13.30 Glasba po željah; 18.40 Koncert tenorista Pavla Pokornjaja; 19.15 Zdravniški vedež; 20.30 Zbor Slovenske Filharmonije; 21.00 Radijski oder: August Castaldo: Oče Lebonnard, igra v 4 dejanjih.

Sreda, 7. decembra ob: 12.55 Jugoslovanski motivi; 18.30 Mamica pripoveduje; 19.15 Radijska univerza; 21.00 Slike iz naše preteklosti; 22.00 Iz slovenske književnosti in umetnosti.

Četrtek, 8. decembra ob: 11.10 Pevski duet in harmonika; 13.30 Glasba po željah; 19.15 Sola in vzgoja; 21.00 Dramatizirana zgodba: M. Jeras: Krvnik iz Salzburga; 21.30 Foerster: Gorenjski slavček, opera v 3 dejanjih.

Petek, 9. decembra ob: 13.30 Glasba po željah; 18.40 Koncert basista Jovana Antiča; 19.15 Radijska univerza; 21.00 Tržaški kulturni razgledi; 21.30 Vokalni kvintet; 22.00 Iz svetovne književnosti in umetnosti.

Sobota, 10. decembra ob: 12.55 Jugoslovanski motivi; 14.45 Ritmični orkester Swinging Brothers; 16.00 Sobotna novela; 19.15 Pogovor z našimi poslušalkami; 20.48 Zbor Slovenske Filharmonije; 22. Blaž Arnič: Koncert za violino in orkester.

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 30. novembra si dobil oz. dal za:	
ameriški dolar	633—636 lir
avstrijski šiling	23—24 lir
100 dinarjev	70—70 lir
100 francoskih frankov	162—164 lir
funt sterling	1620—1680 lir
nemško marko	147—149 lir
pesos	17—18 lir
švicarski frank	148—149 lir
zlato	721—724 lir
napoleon	4300—4400 lir

IZ GORICE

OBMEJNI PROMET IN SEJEM SV. ANDREJA
 Sejem sv. Andreja se prične v soboto, 3. decembra. Gorjanci pričakuje, da bo letošnji sejem vsaj približno odgovaljal onim iz nekdanjih časov. Gorjanski trgovci računajo zlasti na bogat dotok Jugoslovancev.

**OPOZORILO NAJEMNIKOM
IN HSNIM GOSPODARJEM**

Mestna podjetja opozarjajo potrošnike vode, naj obvarujejo vodne naprave pred mrazom, in sicer ta-

ko, da ovijejo cevi s slamo ali cunjami. Kjer so hiše huje izpostavljene mrazu, naj ljudje puste čez noč nekoliko odprto pipo, da voda v njej ne zmrzne. Za vse morebitne poškodbe po mrazu odgovarjajo potrošniki.

Akademsko-srednješolski klub »Simon Gregorčič« priredi v soboto, 3. decembra t. l. ob 20. uri, na sedežu v ul. Ascolij 1/I prvi literarni večer, na katerem bodo goriški in tržaški visokošolci ter srednješolci brali svoja dela. Vsi ljubitelji slovenske besede so toplotno vabljeni.

Izdaja Konzorcij Novega lista
 Odgovorni urednik Drago Legiša
 Tiska zadruga tiskarjev »Graphis« z o. z. v Trstu
 Ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

TOVARNA

Prinčič

KRMIN - CORMONS
TELEFON ŠT. 32

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalnice, jedilnice, kuhinje i t d. Izvrši vsako delo po naročilu. Prodaja po tovarniških cenah, jamči za solidno delo.

v moji ženi; brez prestanka me je zbadala: »Zguba ti taka! Ali sploh veš, da ti krade ribe? Nič ne veš! Sam pa ne boš niti žabe ujel, da veš, nič, prav nič! Roke me kar srbijo, niti pomisliti ne smem na to, kaj se godi!«

Rekel sem si: Do opoldneva bom počakal. Lovski tat bo odšel na kosilo, jaz pa bom medtem zasedel svoje mesto, kajti midva, gospod predsednik, kosiva ob nedeljah kar na prostem. Živež si pripeljeva v Dalili.

Zazvonilo je poldan, zlikovec pa se ni ganil. Medtem ko je jedel v časnik zavitega piščanca, se mu je še en krap ujel na trnek.

Mélie in jaz sva prav tako prigriznila, kar tako na hitro, zaužila sva malenkost, kajti srce nama ni dalo.

Tedaj sem zaradi prebave segel po časniku. »Gil Blas« je moje redno nedeljsko berilo, prebiram ga v senci, ob vodi. Nedelja je Colombinin dan, saj jo poznate, Colombino, ki piše članke v »Gil Blas«. Svojo ženo sem vedno divje razdražil, ko sem ji zatrjeval, da jo poznam, Colombino. To seveda ni res, ne poznam je, nikoli je nisem videl, toda to je vseeno, glavno je, da dobro piše. Veste, tako govori, kakor ji je zrasel jezik, da je kar neverjetno za žensko. Zelo mi je všeč, takšnih žensk ni mnogo na svetu.

Tako sem torej znova ponagajal svoji ženi, ona pa se je takoj razjezila in našobila. Zato sem umolknil.

Tisti hip sta po drugem bregu reke prišla najini priči, Ladureau in Durdent. Na videz se poznamo med seboj.

Pritlikavec je začel znova loviti. In ujel jih je znova, da sem začel drhteti. Njegova žena je tedaj vzkliknila: »Désiré, poslej bova vedno sem hodila!«

Po hrbtu me je lahko spreletelo. Žena mi je neprestano ponavljala: »Zanič moški si, zanič moški si. Kurjo kri imaš v žilah!«

V hipu sem ji rekel: »Slišiš, zdaj grem odtod, sicer bom napravil kakšno neumnost!«

Ona pa me je podpihovala, kakor da bi mi molela razbeljeno železo pod nos: »Zanič moški si! Zdaj hočeš še zbežati in prepustiti mesto! Kar pojdi, izdajalec!«

Te besede so me prtresle in vendar se še nisem ganil.

Oni drugi pa je dvignil špara, o še nikoli nisem videl lepšega, nikoli!

Tedaj se je moja žena znova oglasila in povedala na glas, kar je mislila. Poslej je šlo vse pozlu. Rekla je: »Ta riba je tako rekoč ukradena, kajti na tem mestu sva že midva nastavila. Vrniti bi nama morala vsaj denar, ki sva ga porabila za nastavo.«

Tedaj se je ob platnenem pritlikavcu oglasila tudi debeluharica: »Kaj se nemara na naju usajate, gospa?«

»Usajam se na ribje tatove, okoriščajo se z denarjem, ki so ga drugi potrošili.«

»Ali ste nama rekla, da sva ribja tatova?«

In že sta zašli v prepir, začela se je prava besedna bitka. Križani Bog, kaj vse sta si povedali, kakor dve jezični beračici! Tulili sta tako krepko, da sta se najini priči, ki sta bila na drugem bregu, začeli šaliti in kričati: »Hej, vidve tamle, malo tiše, sicer vajina moža ne hosta nič ulovila!«

Res je, platneni možic in jaz sva bila popolnoma pri miru, strmela sva kot dva štora. Gledala sva v vodo, kakor da nisva nič slišala.

Križani Bog, tedaj pa sva že zaslišala: »Vi ste lažnivka!« »Vi pa potepinka!« »Vi ste poccestnica!« »Vi pa vlačuga!« In tako dalje! Noben mornar jih ne zna boljših.

Za seboj sem zaslišal trušč. Obrnil sem se. Videl sem ono drugo, debeluharico, kako je z dežnikom obdelovala mojo ženo. Res! Res! Mélie je dobila dva udarca in se raztogotila, vi je ne poznate; kadar se razjezi, začne tolči. Debeluharico je zgrabila za lase in tlesk, tlesk, zausnice so začele padati kakor česplje.

Kar se mene tiče, ju nisem hotel miriti. Ženske naj opravijo same med seboj in moški prav tako. V ženski tepež naj se moški ne mešajo. Toda platnenega možica je vražje naglo dvignilo, hotel je skočiti v mojo ženo. Ne boš, Jaka! Sprejel sem ga s svojimi trdimi pestmi, nesrečnika. Bumf, bumf! En udarec v nos, drugi v trebuh. Dvignil je roki, dvignil je nogo in padel v sredo reke, naravnost v tolmun.

Prav gotovo bi ga bil potegnil iz vode, gospod predsednik, če bi mi to čas dovoljeval. Toda na nesrečo je debeluharica prav takrat obvladala mojo ženo in jo grozovito mikastila. Seveda ji ne bi smel pomagati, dokler je oni drugiagal. Toda nikoli si nisem mislil, da se bo utopil. Dejal sem si celo: »Prava reč! Osvežilo ga bo!«

Hitel sem torej, da bi ženski ločil. To me je stalo nekaj udarcev, tudi opraskali in ogrizli sta me. Moj Bog, kakšni mrhi sta to! Skratka, potreboval sem pet, morda celo deset minut, preden sem mogel razdvojiti obe srboritnici.

Nato sem se obrnil. Nikjer ga nisem več videl. Voda je bila mirna kakor v jezeru. Na drugi strani reke pa sta kričala onadva: »Potegnite ga iz vode! Potegnite ga iz vode!«

To je bilo lahko reči, toda kako naj ga rešim, ko pa ne znam plavati, pogrezniti se v globino pa še manj, živa resnica!

Naposled je priteknel pregradar z dvema človekoma, prinesli so dolge kavlje in začeli iskati, kar je trajalo dobre četrte ure. Našli so ga na dnu tolmunu, osem čevljev globoko pod vodo, kakor sem bil rekel, tam je ležal platneni možic.

Prisegam vam, da se je res tako dogodilo. Na svojo čast prisegam, da sem nedolžen.

Potem ko sta priči enako izpovedali, je sodišče obtoženca oprostilo.

(Konec)